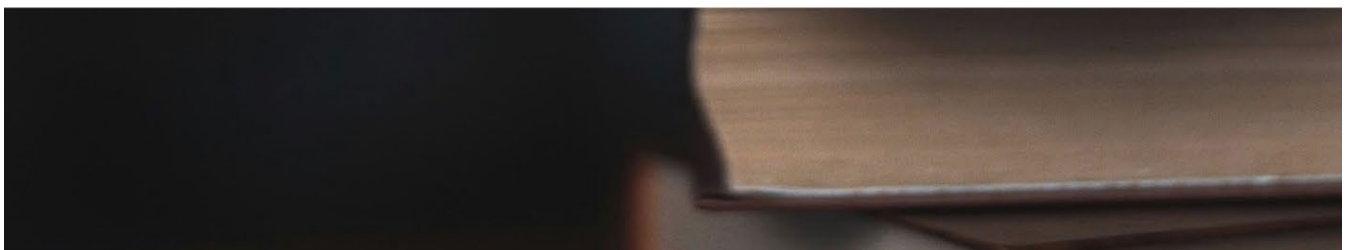

COLOCVIUL
NAȚIONAL
„Paul Cornea”

Rezumate acceptate pentru
secțiunea *Teorie literară*

Ediția a II-a
24 - 25 mai 2024

Ioana Em. Petrescu – o critică de tip ontologic

Iulia BACIU, Școala Doctorală de Studii Filologice, Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași

Keywords: *Ioana Em. Petrescu, critică literară, ontologic, relația „eu-lume”, împletire*

Lucrarea de față propune analiza metodei critice a Ioanei Em. Petrescu, un nume de referință în critica, istoria și teoria literară românească. Studiul dorește a evidenția faptul că proprie gândirii critice a Ioanei Em. Petrescu este împletirea dintre poetic și ontologic. Ecuația EU – LUME / FIINȚĂ – UNIVERS însoțește, aproape în permanență, procesul demonstrațiilor autoarei. O schimbare petrecută la nivelul „sentimentului ființei în lume”, poate reprezenta, potrivit criticului, nucleul declanșator al unei întregi serii de schimbări la nivelul textului literar (schimbări tematice, lingvistice, stilistice etc.).

Semantica ontologică reprezintă o constantă care particularizează actul critic al Ioanei Em. Petrescu. Scenariul ontologic este o componentă importantă a scenariului ei critic. Autoarea explică mutațiile ce se produc în gândirea unui autor sau în poezie, în general, în funcție de felul în care, în timp, relația ființă – univers suferă modificări.

Ontologicul aproape că devine un termen recurent în scrierile Ioanei Em. Petrescu, căci constantă în metoda ei critică este permanenta așezare a elementelor, conceptelor sau operelor propuse spre analiză în sfera unei dimensiuni ontologice. Modelele cosmologice pe care le aduce în discuție în analiza liricii eminesciene, de pildă, sugerează nu doar o posibilă grilă de construire și de interpretare a acesteia, ci și „expresia sentimentului existenței în lume” (1978, p. 14). Ele au „o valoare ontologică absolută” și evidențiază „locul ființei în lume”, „sentimentul raportului dintre ființă și univers” (1978, p. 14).

În egală măsură, dimensiunea ontologică a scrisului Ioanei Em. Petrescu naște în cititor senzația potrivit căreia, citind despre alții, el citește, în fond, (și) despre sine.

Reprezentări ale cititorului în literatură

Tatiana-Daniela BERCARIU, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Keywords: *personaj-lector, roluri semiotice, postmodernism, intertextualitate*

Lectura este o îndeletnicire fundamental umană. Drept urmare, ea nu putea lipsi din sfera posibilelor preocupări ale personajelor care participă la *jocul secund* al textului literar. Personajele cititori - *lectori înscriși* (Paul Cornea) - contribuie la strategia semiotică a operei literare din care fac parte, conform *intenției textului* (U. Eco). Acest tip de actanți creează oportunitatea construcției literare postmoderniste, în care lecturile anterioare formează noi

legături creatoare de sens prin jocuri narative precum intertextualitatea, metatextualitatea sau palimpsestul.

Care este rolul cititorului - personaj ca *obiect* semiotic (U. Eco)? Ce relevanță au opțiunile sale livești în tipologizarea psihologică, socială și culturală a personajului? Ce știm despre *schemele narrative* (J. Mason) din „biblioteca mentală” a acestuia și cum influențează ele receptarea noilor texte? Ce tip de lector este personajul? Are el calitățile unui bun cititor, precum reflexul relecturii și simțul artistic de a recepta nu doar povestea și învățăturile cărții citite, ci și *magia* conferită de stil, imagini și simboluri (VI. Nabokov)? Citește el după un ritual aferent? Care sunt consecințele preocupărilor livești asupra dramei ficționale?

Tânărul profesor din romanul *Solenoid* al lui Mircea Cărtărescu este un *cititor interpret* (J. A. Appleyard), pentru care lectura constituie o experiență inițiativă de căutare a *cărții hipercubice*, o cale de evadare din realitatea constrângătoare a condiției umane. *Oglinda, jurnalul, gherghedul, zidul* sunt simboluri ale universului liveesc, prin intermediul cărora personajul-cititor vizează recuperarea sensului vieții reale, dincolo de aparenta ei absurditate. Pasiunea pentru jurnalul kafkian se întemeiază pe experiența comună a singurătății. Recitirea lecturii preferate a adolescenței, *Tăunul* lui Voynich, se vrea a fi o *madlenă*, o tentativă nereușită de a recupera viziunea juvenilă asupra vieții și a sinelui, leac pentru nefericirea maturității. În ciuda eșecurilor, cititorul din carte rămâne mereu fascinat, asemenea cititorilor reali, de enigmele *frumoasei necunoscute* (Carmen Mușat).

Povești ale formării în proza compozită românească recentă

Victor COBUZ, Școala Doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din București

Keywords: *proză compozită, teoria genurilor literare, literatură română, bildungsroman, identitate*

Lucrarea de față își propune să discute câteva volume de proză compozită – „[...] un grup de povestiri scrise de un singur autor, aranjate într-o ordine precisă, cu intenția de a produce un anumit efect. Deși fiecare povestire a unui volum de proză compozită poate fi înțeleasă separat, povestirile au o dimensiune nouă când sînt văzute ca părți coordonate a unui întreg mai mare” (Rolf LUNDÉN) – publicate în ultimii ani în România și care au în centrul lor povestea formării unui protagonist sau a unui grup. Vom analiza atât felul în care această formă literară potențează explorarea temei maturizării, și în comparație cu clasicul bildungsroman, cât și modul în care acest tip de narațiune se integrează în cadrul formal al prozei compozite, devenind un important și popular element unificator al părților ce alcătuiesc întregul.

Acesta nu este doar un debut? Afirmare și diferență la baza unei experiențe critice

Vasile GRIBINCEA, Școala Doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din București

Keywords: *actualitate (în perspectiva duratei lungi), atitudine stilistică, creație (critică), maturitate, (re)lectură*

Urmărind raportul dintre afirmare și diferență în diverse planuri ale discursului critic, lucrarea propune o (re)lectură a volumului *Generație și creație* de Mircea Martin (ed. I, Editura pentru Literatură, 1969; ed. a II-a, „nerevăzută, dar adăugită”, Editura Timpul, 2000). Debutul în volum echivalează în cazul lui Mircea Martin cu o afirmare. Această afirmare se află într-o legătură directă – și intimă – cu diferența criticului (în ipostaza de cronicar literar), recunoscută și accentuată începând chiar cu primii autori care au scris despre *Generație și creație* (de ex., Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Eugen Simion). Condiția debutului editorial este marcantă atât în sine, cât și prin raportare la evoluția autorului: la ceea ce precedă debutul în volum, dar și la reverberațiile acestuia în alte scrieri. *Devenirea (ulterioară a) operei lui Mircea Martin sporește relevanța Avertismentului din Generație și creație, îi propagă rezonanța dincolo de contextul în care apare pentru prima oară – context în privința căruia se poate argumenta că programul concentrat în textul inaugural îi determină, de la bun început, o anvergură superioară pretextului. Avertismentul volumului Generație și creație conține și o afirmare primordială – atât în ordine temporală, cât și principială – a valorii opțiunilor. Printre altele, suveranitatea opțiunii declarate de Mircea Martin în Avertismentul introductiv este chestionată pe parcursul lucrării, în sensul șansei de identificare a unei opțiuni mai importante – corelative unei forme de creație în critică – opțiune a cărei probă o face Mircea Martin în prima sa carte, dar și în cronici publicate între 1966-1969 fără a fi reluate în *Generație și creație*.*

„Narațiune și poezie” în context transmedial

Emanuel LUPAȘCU, Școala Doctorală de Studii Lingvistice și Literare, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Keywords: *naratologie, evoluția poeziei românești, formalism, transmedialitate, cultura digitală*

Lucrarea mea își propune să problematizeze relațiile dintre *narativitate* ca tipar de organizare textuală, *efectul* pe care îl activează o astfel de distribuție a materialului tematic (efectul imersiv, de real, estetic, escapist) și *mecanismele ideologice* integrate discursului poetic, relații raportate la un anumit segment al poeziei române contemporane: poezia care, din

punct de vedere *formal*, este „afectată” de cultura digitală. După 1989, literatura a pierdut din capitalul simbolic pe care l-a avut în timpul totalitarismului, atenția câmpului social îndreptându-se acum către alte forme de *entertainment*, puse la dispoziție de o proliferare a tehnologiilor de comunicație. Nu doar cinematograful, ci și rețelele de socializare (Facebook, Instagram, YouTube, Tik Tok sau blogurile personale) sunt activități recreative care oferă o experiență ușor de consumat, cu o profunzime limitată, care solicită timp și atenție într-o proporție scăzută. În acest context, poezia s-a văzut nevoită să-și adapteze conținuturile, dar și forma la noile modalități de comunicare și de divertisment. Argumentul meu e că pactul narativizării (transmediale) poetice este un mod al adaptabilității la mecanismele de piață (fie ca absorbție a logicii consumeriste, fie ca depășire a ei), dar și un contramodel al confesivului, supralicitat ca formulă de către generația douămiistă. Specifică mai multor medii semiotice (Wolf 2005), narativitatea și „investiția narativă” a artefactelor culturale sunt elemente inflexionale intersecțiilor media (Marie-Laure Ryan 2014), dar și ale analizelor transmediale (Ursa 2022). Revizitând contribuția Rodicăi Zafiu din *Narațiune și poezie* (2000), proiect singular, articulat pe o platformă a analizei discursului și a pragmaticii, voi cartografia metodele (naratologie, studii transmediale, sociologia formelor literare), școlile (formalism, structuralism, marxism) și disciplinele literare și culturale (istorie literară & morfologia genurilor) care au productivitate epistemică în dezbateră contemporană despre poezia ultimelor două decenii.

Judecăți și prejudecăți asupra fenomenului de *performance poetry*

Cătălina MATEI, Școala Doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din București

Keywords: *poetry performance, oratură, poezie spectaculară, receptarea poeziei performate, poezie contemporană*

Poetry performance este un fenomen artistic care îmbină poezia și *performance*-ul, poeții fiind încurajați să se concentreze asupra felului în care își recită textele, oferind publicului un spectacol aflat la intersecția mai multor arte: literatură, muzică, teatru etc. Poetul devine performer și se adresează într-un mod cât mai direct publicului. Se continuă astfel tradiția artei orale (care își are originile în Antichitate), dar care, ca fenomen particular, s-a dezvoltat în secolul XX. Poezia orală/vorbită/recitată este *performance*, ba chiar poezia în sine își are originea în arta performativă.

O caracteristică a *performance*-urilor este cadrul mai puțin rigid în care acestea se desfășoară – baruri, cafenele, restaurante, librării etc., creându-se astfel ideea de comunitate care respinge orice fel de granițe existente, propunându-și să integreze publicul cât mai divers,

tratând teme de rasialitate, lgbtq etc. și opunându-se sistemelor opresive, imperialismului supremației albe, sexismului, xenofobiei, capitalismului etc., de cele mai multe ori conținând o critică socială sau politică.

Nu mulți sunt de acord cu această formă de poezie, există chiar o rezistență la concept din partea criticii tradiționale, ba chiar a unor poeți. Vor fi discutate motivele pentru care acest fenomen este privit cu rețineră.

Dat fiind faptul că *performance poetry* se află la granița dintre textualitate și oralitate, se va vorbi despre *oratură* – un termen inventat de Pio Zirimu, lingvist și teoretician literar din Uganda, pentru a scoate literatura orală din zona prejudecății care o etichetează ca fiind una primitivă, inferioară literaturii scrise. Poezia recitată/performată este fluidă și, de cele mai multe ori, nu se bazează pe un suport scris. De asemenea, *performance*-ul respinge academismul, elitismul, pentru ca poezia să devină cât mai accesibilă publicului.

Odată ce poezia devine spectaculară, aceasta își schimbă strategiile estetice și de receptare. Lucrarea mea va încerca să construiască premisele unei teorii a acestui tip de poezie performată, relevând totodată importanța acestui fenomen încă neasimilat pe deplin de scena românească, dar care, în Occident, a reușit să înmprospăteze poezia.

Interpretări și funcții ale alegoriei în scrierile lui Walter Benjamin

Maria STELEA, Școala Doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din București

Keywords: *alegorie, simbol, teorie, intersecție, trop*

Lucrarea de față își propune să delimiteze raporturile dintre simbol și alegorie, urmărind intersecțiile, paralelismele și opozițiile ce se stabilesc între cei doi tropi în teoria și literatura lui Walter Benjamin.

Apărută în 1928, cercetarea sa din *Originea dramei baroce germane* (la bază teză de abilitare) inovează prin faptul că prezintă alegoria în termenii unui exercițiu retoric, inserat în mod subversiv în ficțiune și nu doar ca pe o categorie estetică, prezentă în tragediile din secolul al XVII-lea. Filozoful german stabilește o istorie relativ scurtă a teoriilor despre alegorie, pentru a putea după aceea să-și impună o teorie individuală, pe care o leagă, inevitabil, de doliu și de nostalgie.

Totodată, simbolul și alegoria, ca preocupări majore ale gândirii lui Walter Benjamin, unesc teoria de ficțiune. Proiectul eclectic din *Copilărie Berlineză la 1900* grupează mai multe proze scurte, cu tentă autobiografică, în jurul alegoriei care „veghează gândirea” autorului. În ipostaza de scriitor nostalgic și confesiv, Benjamin transformă alegoria într-o unică modalitate

de redare a trecutului, unde spațiile copilăriei (parcurile, pasajele, logiile) sunt surprinse în scurte povestiri în care alegoria, gândirea alegorică și modul alegoric aproape se confundă.

Anéanti plutôt que vivant. La poétique du désastre chez Michel Houellebecq

Gabriela VIERU, Université Sorbonne Nouvelle Paris 3, ED 120, Université Alexandru Ioan Cuza de Iași, ED des Etudes Philologiques

Keywords: *degenerative realism, depressive realism, désastre, catastrophe, Houellebecq*

On remarque parmi les écrivains qui se sont fait connaître dans les années 2000, écrivains tels que Christine Angot, Emmanuel Carrère, Virginie Despentes ou Michel Houellebecq, un style qui rompt avec toute une tradition romanesque française (réalisme balzacien, naturalisme) et qui retient du Nouveau Roman que la neutralité discursive, “la modestie, l’économie esthétique et l’indifférence générique” (Alexandre Gefen, *L’Idée de littérature*, 2021). Cette apathie stylistique a conduit à une vision du monde desséchée, qui, malgré les désastres qu’elle englobe (naturels, économiques, relationnels) ne se propose plus rien, ni de s’en échapper par le biais de l’art, ni d’avancer une solution. Ainsi, l’inhérence de *la beauté qui sauvera le monde* dont parlait Dostoïevski se plafonne face à une littérature qui se refuse (qui ne s’avoue pas) et qui refuse d’être sauvée. Partant de là, cet article vise à analyser les représentations de l’anéantissement et du désastre chez Michel Houellebecq et comment ces figures catastrophiques ont évolué des premiers aux derniers romans. En même temps, on avance l’hypothèse que, la source de tous ces malheurs houellebecquiens est fortement lié à un système qui ne nous permet pas d’y échapper, qui ne nous donne aucune alternative, comme le disait Fisher et que la seule matrice esthétique qui prend forme est celle d’un *réalisme dépressif* combiné avec le *réalisme dégénératif* (Ben Jeffery, *Anti-Matter: Michel Houellebecq and Depressive Realism* & Christy Wampole, *Degenerative Realism. Novel and Nation in Twenty-First-Century France*).